

Recreational Spaces in a Housing Complex of Szczepin Wrocław - Analysis of the Land Use, its Users and their Forms of Activity

Anna Podolska, Aleksandra Dul

Przestrzenie rekreacyjne na osiedlu mieszkaniowym Szczepin we Wrocławiu - analiza stanu zagospodarowania, użytkowników i form aktywności

Key words: recreational area, interblock interiors, housing estate, Szczepin

Introduction

Recreation had accompanied humans since the earliest times. In the beginning it was available for selected social groups, over time it became generally accessible (XIX century). In the ancient times places for entertainment places were amphitheatres or public baths [Derek 2014, Dankowska, Baranowska 2007/2009], in the Middle Ages recreational areas were *pratum commune* [Majdecka-Strzeżek 2009], however during the Renaissance period, free time was spent in gardens allowing for observation of animals, with designated places to play, equipped in pavilions, swings, roundabouts, etc. However, this kind of leisure activity was available only to a small group of people [Majdecka-Strzeżek 2009]. In XIX century green areas began to be designed for a wider target group. During this time there was a massive expansion of urban parks with a varied program, with concerts or sports games organized there [Jakóbczyk-Gryszkiewicz 2012]. The development of parks brings up a wider range of entertainment. People can now meet together and enjoy, among others, fitness trails or spend time at family picnics on the grass. In XX century, the amount of free time was one of "the indicators

of the level of economic development and social progress" [Derek 2014]. Recreation areas became increasingly desirable to meet the needs of inhabitants and regenerate their vitality. Recreational areas are still the subject of continuous development. The functional program is different (more or less extensive), also characterized by diverse materials or technologies applied [Ujma-Wąsowicz 2007].

Different city areas can have many functions and depending on the place they are located in their programme may vary. A specific type of this area is the space within a residential estate area, also known as the residential environment. It is a set of elements: physical, social and cultural ones, where fundamental and complementary needs are met, all resulting from the specific functions of this space. The local community is both the creator and user of these. Recreation space is a communal space that "belongs" to a specific group of residents having physical characteristics, whose reactions are affected by the availability and visibility, visual attractiveness, functional and territorial legibility, equipment and arrangement as well as the greenery and water and space diversity. Social space can be divided into a group space (the environment belong to a residents group) and neighborhood space (the environment belongs to a group of neighbors that connected by bonds) [Lis 2011].

Nowadays, recreation becomes increasingly more extensive and is

Słowa kluczowe: tereny rekreacyjne, wnętrza międzyblokowe, osiedle mieszkaniowe, Szczepin

Wprowadzenie

Rekreacja towarzyszy człowiekowi od najdawniejszych czasów. Początkowo była ona dostępna dla wybranych grup społecznych, dopiero z czasem stała się ogólnodostępna (XIX w.). W starożytności miejscem rozrywki były amfiteatry czy łaźnie [Derek 2014, Dankowska, Baranowski 2007/2009], w średniowieczu funkcję rekreacyjną spełniały *pratum commune* [Majdecka-Strzeżek 2009], w renesansie natomiast wolny czas spędzano w ogrodach umożliwiających obserwację zwierząt, z wyznaczonymi miejscami do gry wyposażonymi m.in. w pawilony, huśtawki, karuzele. Były to jednak rozrywki dostępne tylko nielicznej grupie osób [Majdecka-Strzeżek 2009]. W XIX wieku tereny zieleni zaczęły być aranżowane dla szerszej grupy odbiorców. W tym czasie nastąpił masowy rozwój parków miejskich o urozmaiconym programie. Organizowano tam koncerty bądź gry sportowe [Jakóbczyk-Gryszkiewicz 2012]. Spowodowało to pojawienie się bogatszej oferty wypoczynkowej, dzięki czemu można było spotkać m.in. osoby korzystające ze ścieżek zdrowia lub spędzające czas na rodzinnych piknikach na trawie. W XX wieku ilość czasu wolnego była jednym ze „wskaźników poziomu

rozwoju ekonomicznego i postępu społecznego” [Derek 2014]. Miejsca rekreacyjne stały się coraz bardziej pożądane w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców i regeneracji ich sił vitalnych. Tereny rekreacyjne nadal ulegają ciągłemu rozwojowi. Ich program funkcjonalny jest różny (mniej lub bardziej rozbudowany), a wyposażenie odznacza się zróżnicowanymi materiałami czy zastosowanymi technologiami [Ujma-Wąsowicz 2007].

Tereny w mieście mogą pełnić różną funkcję i w zależności od usytuowania ich program funkcjonalny może być zróżnicowany. Specyficznym rodzajem takiego terenu jest przestrzeń osiedlowa. Jest to zbiór elementów: fizycznych, społecznych i kulturowych, gdzie realizowane są potrzeby podstawowe i poboczne, wszystkie wynikające z konkretnych funkcji tej przestrzeni. Społeczność osiedlowa jest jednocześnie elementem tworzącym, jak i użytkującym. Przestrzeń rekreacyjna jest przestrzenią wspólną, „należącą” do określonej grupy mieszkańców i posiadającą cechy fizyczne. Zachodzą w niej reakcje, którym sprzyjają dostępność i widoczność, atrakcyjność wizualna, czytelność funkcjonalna i terytorialna, wyposażenie i aranżacja, a także zieleni i woda oraz różnorodność przestrzenna. Przestrzeń społeczną można podzielić na przestrzeń grupową (środowisko należy do grupy mieszkańców) i przestrzeń sąsiedzką (środowisko należy do grupy sąsiedzkiej, którą łączą więzi) [Lis 2011].

W dzisiejszych czasach rekreacja coraz bardziej rozbudowana jest bezpośrednio w obrębie miejsca zamieszkania, w otoczeniu zabudowy wielorodzinnej. Może mieć ona zarówno charakter rekreacji czynnej (aktywnej) lub biernej. Rekreację czynną „charakteryzuje się określonym wysiłkiem o charakterze psychicznym, jak np. gra w szachy, rozwiązywanie krzyżówek, lub o charakterze fizycznym, jak np. pływanie, bieganie, chodzenie po górach, gimnastykowanie się” [Kwilecka, Brożek 2007]. Poprzez rekreację czynną możemy doskonalić swoje ciało, dostarczyć większą dawkę tlenu, a także poprawić humor.

Bierna rekreacja „obejmuje zachowania niewymagające działania celowego i świadomego, (...) poddawanie się działaniu określonych bodźców, jak np. opalanie się” [Kwilecka M., Brożek Z., 2007]. Bierna rekreacja kojarzy się z „nienierobieniem”, czego skutkiem jest najczęściej większe zmęczenie niż po wykonaniu ćwiczeń. Taka forma odpoczynku zabiera nam sporo czasu, który moglibyśmy przeznaczyć na inne zajęcia, jak np. spacer połączony z obserwacją natury.

Materiał i metody

Na potrzeby artykułu autorki wybrały jedno z osiedli Wrocławia – Szczepin, które przeanalizowały pod kątem zagospodarowania przestrzennego ze szczególnym

immediately available within the place of residence being in the direct vicinity of multi-family housing estates. It can be both of active or passive character. Active recreation is “characterized by a specific effort of a mental character, for example: chess, crosswords, or physical one, such as: swimming, running, walking in the mountains, do exercise” [Kwilecka, Brożek 2007]. Through active recreation we can improve our body condition, provide it with a higher dose of oxygen and also improve our mood.

Passive recreation “includes behaviors or activities that do not require intention and awareness (...) being exposed to the action of specific stimuli, such as “sunbathing” [Kwilecka, Brożek 2007]. Passive recreation is associated with “not doing anything”, which often results in higher exhaustion than the after doing exercise. This form of recreation takes up a lot of time that could be spent on other activities, e.g. walking and observation of nature.

Material and methods

For the purposes of the article the authors selected one of the residential districts of Wrocław-Szczepin which was analyzed in terms of its spatial management with special consideration for the recreational areas there.

The field research was performed through direct field obser-

vations combined with drawings and photographic documentation. The research was also extended by interviews with the inhabitants and an additional survey was conducted. They consisted in:

- identification and classification of types of residential areas for recreation,
- assessing the degree of being equipped with leisure facilities in particular areas,
- identifying the needs and forms of recreation the residents of the estate,
- analyzing the changes in the structure of greenery accompanying the facilities in the analyzed residential estate.

Characteristics of the investigation area

The residential area of Szczepin is located in the Old Town district of Wrocław, west of the Old Market Square. The borders of the estate are defined by: Kępa Mieszczkańska and the Old Town from the east, the railway tracks from the west and south, the river Odra from the north (Fig. 1).

At first Szczepin was a fishing village, in 1808 it was included within the borders of the city of Wrocław. Its oldest record comes from 1203. The document concerned the foundation of the Cistercian monastery in Trzebnica. The later documents there appears the name of the village of Stapin, during the

period 1216–1218 it is referred to as Stepin, in 1257 Scepín and in 1318 Schepin. The name of the village is derived from the name of the personal possessive form Szczepa [Antkowiak 1973]. The name in the German form sounded Tschepine and remained as such until 1825.

The development of the city of Wrocław was most visible in the suburbs, which evolved in a chaotic way due to the lack of regulatory plans. Only in the 50s of XIX century the first plan area measurement plan was created which formed the basis for more detailed plans. Urbanization and division of functions resulted in diverse nature of individual suburbs. An amendment to the construction law of 1892 introduced height zoning, Szczepin housing estate was in the second grade, which meant that the minimum height of the houses was 12 meters and the maximum of 20 meters (3 floors, 5 floor respectively). Outbuildings could be from 9 to 18 meters high. Development conditions, the height of buildings and width of streets were imposed and defined [Zabłocka-Kos 2011].

During the interwar period the housing estate of Szczepin in Wrocław was created, the Wrocław architect Theo Effenberger was commissioned to design it. The first plans were ready even before the First World War. The design assumed the division of the area into quarters with densely located buildings, mostly five-storey blocks of shapes

uwzględnieniem obecności terenów rekreacyjnych.

Badania terenowe przeprowadzono metodą bezpośrednich obserwacji terenowych połączonych z dokumentacją rysunkową i fotograficzną, a także rozszerzono je o rozmowy z mieszkańcami, wśród których dodatkowo przeprowadzono ankietę. Badania te polegały na:

- identyfikacji i klasyfikacji rodzajów terenów osiedlowych przeznaczonych do rekreacji;
- ocenie stopnia wyposażenia w urządzenia rekreacyjne poszczególnych obiektów;
- określeniu potrzeb i form rekreacji mieszkańców osiedla;

- przeanalizowaniu zmian w strukturze zieleni towarzyszącej tym obiektom na badanym osiedlu.

Charakterystyka terenu opracowania

Osiedle Szczepin zlokalizowane jest w dzielnicy Stare Miasto, na zachód od Rynku. Granicę osiedla wyznaczają: od wschodu Kępa Mieszczańska i Stare Miasto, od zachodu i południa tory kolejowe, od północy rzeka Odra (ryc. 1).

Początkowo Szczepin był wioską rybacką, która w 1808 r. została włączona do Wrocławia. Najstarsza wzmianka pochodzi z 1203 r., doku-

ment ten dotyczył fundacji klasztoru Cysterek w Trzebnicy. W następnych dokumentach pojawia się nazwa wsi jako Stapin, później w 1216 r. – Stepin, w 1257 r. Scepin, zaś w 1318 r. Schepin. Nazwa wsi wywodzi się od nazwy dzierżawczej osobowej Szczepa [Antkowiak 1973]. Nazwa w formie niemieckiej brzmiała Tschepine i przetrwała aż do 1825 roku.

Rozwój Wrocławia widoczny był najbardziej na przedmieściach, które rozwijały się w sposób chaotyczny ze względu na brak planów regulacyjnych. Dopiero w latach 50. XIX w. stworzono pierwszy plan pomiarowy terenów, który stanowił bazę dla planów szczegółowych. Urbanizacja i podział funkcji wpłynęły na różnorodny charakter poszczególnych przedmieść. Nowelizacja prawa budowlanego z 1892 r. wprowadziła strefowanie wysokościowe, osiedle Szczepin znalazło się w II klasie. Oznaczało to, że minimalna wysokość domów to 12 metrów, zaś maksymalna 20 metrów (odpowiednio 3 kondygnacje i 5 kondygnacji). Oficyny mogły mieć od 9 do 18 metrów. Narzucono i określono możliwości zabudowy, wysokość budynków i szerokość ulic [Zabłocka-Kos, 2011].

W okresie międzywojennym powstało wrocławskie osiedle Szczepin, do jego zaprojektowania zatrudniono Theo Effenbergera, wrocławskiego architekta. Pierwsze projekty gotowe były jeszcze przed I wojną światową. Projekt zakładał podział na kwartały z gęstą zabudową, bloki

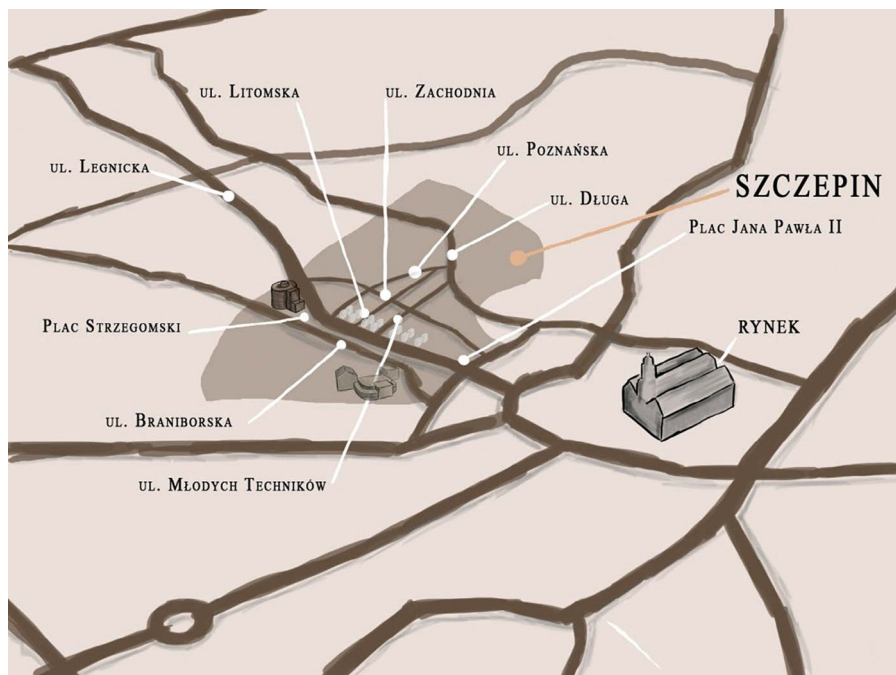


Fig. 1. Szczepin estate – overview diagram (by A. Dul)

Ryc. 1. Osiedle Szczepin – rysunek poglądowy (aut. A. Dul)

reminding the late XIX century buildings with flat facades [Górska 2011].

Later during the war, the works came to a halt and continued only in 1918. The main change introduced was the height of buildings, which were four-storey ones now. During the investments there appeared problems with the already developed parts of the area and the necessity to enter into the existing built-up quarters. Such arrangement allowed for the creation of separate backyards as green interiors, and the arrangement of the roads enabled the creation of small squares with benches, greenery and monuments. The squares formed green complexes that arranged the space. The designer appreciated the role of nature when designing the green backyards and small architecture, at the same time not forgetting about the youngest there providing for playgrounds or places of recreation for the elderly [Górska 2011].

An important point of the area was the Square of Szczepin (now *Plac Szczepiński*) where the local streets converged. At first it was filled with vegetation and tree avenues, in later periods of time (1965–1970) it was transformed into sports grounds with tennis courts, football pitch and a playground.

Despite many difficulties, the built-up areas of Szczepin compared with older housing districts of Wrocław are characterized by a high standard of space development and management. This can be seen and compared on the basis of the

abundant amount of well designed greenery, and presence of small architecture “What is created as a result is modern architecture, but still inherent in the tradition, both innovative and conservative at the same time” [Górska 2011].

The estate till 1945 could operate peacefully, but the situation changed dramatically in the first half of that year as area was affected by the Soviet-German fight. The destruction caused by the war led to many demolitions and lack of recovery plan in the coming years. Many tenement buildings in Legnicka street and many buildings at Strzegomski Square disappeared from the area map [Tyszkiewicz 2011].

During World War II the district was partially destroyed and some buildings had to be demolished. There was knocking down and demolitions of the tenement buildings of which very few have survived to the present times (eg. the bomb shelter at Strzegomski Square).

The removal of rubble in district began in the mid 50's of XX century and it was designed to organize the area for new investments, which would be the construction of the western residential estate. The new plan of reconstruction and development of the post-war Wrocław areas in the south was aimed at the creation of new residential urban tissue. The southern areas enjoyed a higher priority whereas the western areas were of secondary importance. The design was submitted to the Municipal Pro-

ject Office of Wrocław (MBPW). The design of the estate called “West I” was supposed to be carried out by a team that had not had experience in this type of projects. MBPW focused mainly on repairs, reconstruction and modernization of tenement houses and infill construction, as opposed to the office “Miastoprojekt-Wrocław”, where the project should have been submitted [Gabiś 2011].

In the coming years five and eleven floor blocks of flats were erected in the area, larger buildings were placed closer to the main road. Nothing was constructed in reference to what had already been built there before, falling into the common standards of that time.

Another person who worked on the creation of the contemporary form of the estate was Witold Jerzy Molicki from “Miastoprojekt-Wrocław”. The architect had to adapt his design to the existing buildings and the communication system. The result of this was a closed and logical composition concept forming the so-called residential nests, which the author was awarded for [Gabiś 2011].

The last decade witnesses countless investments within the estate area (residential and office buildings).

przeważnie pięciokondygnacyjne, były przypominające kamienice końca XIX w. z płaskimi elewacjami [Górska 2011].

Później w czasie wojny prace przerwano i kontynuowano dopiero w 1918 roku. Główną wprowadzoną zmianą była wysokość budynków na czterokondygnacyjne. Podczas inwestycji wystąpiły problemy związane z częściowym już zagospodarowaniem terenu i koniecznością wpisania się w istniejące kwartały zabudowy. Taki układ zabudowy pozwolił na wydzielenie podwórek jako zielonych wnętrz, a przebieg dróg umożliwił wprowadzenie małych placów z ławkami, zielenią i pomnikami. Place tworzyły zielone założenia, które porządkowały przestrzeń. Projektant doceniał rolę przyrody, projektując na podwórkach zieleni i małą architekturę, jednocześnie nie zapominając o najmłodszych, przewidując tam place zabaw czy miejsca wypoczynku dla starszych [Górska 2011].

Istotnym punktem osiedla był plac Szczepiński (obecnie Rynek Szczepiński), skwer do którego zbiegały się pobliskie ulice. Początkowo wypełniony był kwaterami roślinności i alejami drzew, w późniejszym czasie (1965–1970) przekształcony został w zespół kortów tenisowych, boiska i plac zabaw.

Mimo wielu trudności zabudowa Szczepina w porównaniu ze starszymi dzielnicami mieszkaniowymi Wrocławia odznacza się wysokim standardem zagospodarowania prze-

strzeni. Można to zauważyć i ocenić na podstawie obfitości i rozplanowania zieleni oraz obecności małej architektury. „W efekcie powstała architektura nowoczesna, ale tkwiąca nadal w tradycji, nowatorska i zarazem zachowawcza” [Górska 2011].

Osiedle do 1945 roku mogło funkcjonować normalnie, ale sytuacja ta zmieniła się w pierwszej połowie tego roku, bowiem teren ten dotknęły walki radziecko-niemieckie. Zniszczenia spowodowane wojną doprowadziły do wielu wyburzeń i braku planu odbudowy w najbliższych latach. Wiele kamienic przy ul. Legnickiej, a także sporo budynków przy placu Strzegomskim zniknęło z mapy osiedla [Tyszkiewicz 2011].

Teren osiedla został częściowo zniszczony podczas II wojny światowej, a niektóre budynki trzeba było wyburzyć. Nastąpiły rozbiórki i wyburzanie kamienic, z których do czasów obecnych przetrwało niewiele (np. schron na placu Strzegomskim).

Akcja odgruzowywania dzielnicy rozpoczęta w połowie lat 50. XX w. miała za zadanie uporządkowanie terenu pod nową inwestycję, jaką miała być budowa zachodniego osiedla. W nowym planie odbudowy i rozbudowy Wrocławia tereny powojenne na południu i zachodzie miały być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową. Większym priorytetem cieszyły się obszary południowe, obszary zachodnie były drugorzędne. Projekt przekazano do Miejskiego Biura Projektów we Wrocławiu (MBPW). Projektowa-

niem osiedla nazwanego „Zachód I” miał zająć się zespół, który nie posiadał doświadczenia w tego typu projektach. MBPW zajmowało się głównie remontami, przebudową i modernizacją kamienic i budową plombową w przeciwieństwie do biura „Miastoprojektu-Wrocław”, gdzie projekt powinien zostać przekazany [Gabiś 2011].

W kolejnych latach wprowadzono do osiedla pięcio- i jedena-stokondygnacyjne bloki, większe budynki stawiano bliżej głównej drogi. Nie nawiązywano do tego, co już było wybudowane, wszystko powstawało według standardowych projektów.

Kolejną osobą, która pracowała nad powstaniem formy osiedla, był Witold Jerzy Molicki z „Miastoprojektu-Wrocław”. Pracujący nad inwestycjami architekt musiał dostosować swój projekt do istniejącej zabudowy i układu komunikacyjnego. Efektem tego była zamknięta i logiczna kompozycja tworząca koncepcję tzw. gniazd mieszkalnych, za którą autor otrzymał nagrodę [Gabiś 2011].

Ostatnia dekada to niezliczone inwestycje na osiedlu (budynki mieszkalne i biurowe).

Types of recreation areas located in the estate of Szczepin and their present land use condition

In the area of study the following division of recreational areas was adopted:

- Areas with educational facilities – mostly areas near schools, school complexes or kindergartens with limited accessibility (Fig. 2a).
- Areas of allotment gardens – ROD (with limited accessibility) (Fig. 2b).
- Communal areas – interblock spaces (Fig. 2c).

Recreation areas with educational facilities often have a specific type of land use compatible with the type of the object designation: schools – playing field, often playgrounds, kindergartens – play-

grounds. Some of these facilities are not accessible to third parties, others allow for the use of the area after office hours of the educational unit.

Allotment gardens (ROD) are concentrated in the northern part of the estate and create a specific recreation area, accessible only to a closed group of people – ROD owners and their families. Still they are one of the elements of the urban greenery system, which positively affects the share of the biologically active area of the city district.

Communal areas, interblock spaces constitute the majority of recreational space of the estate. They include squares, sports fields, outdoor gyms or playgrounds.

The graph below shows the percentage of different types of recreational areas within the estate (Fig. 3).

Within the borders of Szczepin 50 recreation areas have been identified. For the selected 36 zones

inventory charts were made (Fig. 4), the scope of which included:

- Functional and spatial system: legibility of the system, zoning, determination of the share of the biologically active area, legibility of the boundaries, landform;
- Small architecture: types of equipment and its preservation state;
- Greenery: the predominant species, the proportion of plants dangerous for the health of the area users, general condition;
- Users: age and sex structure; land use by each group;
- Forms of recreation: active and passive;
- Other aspects concerning the surface, greenery, minor suggestions and possibilities change and also critical remarks.

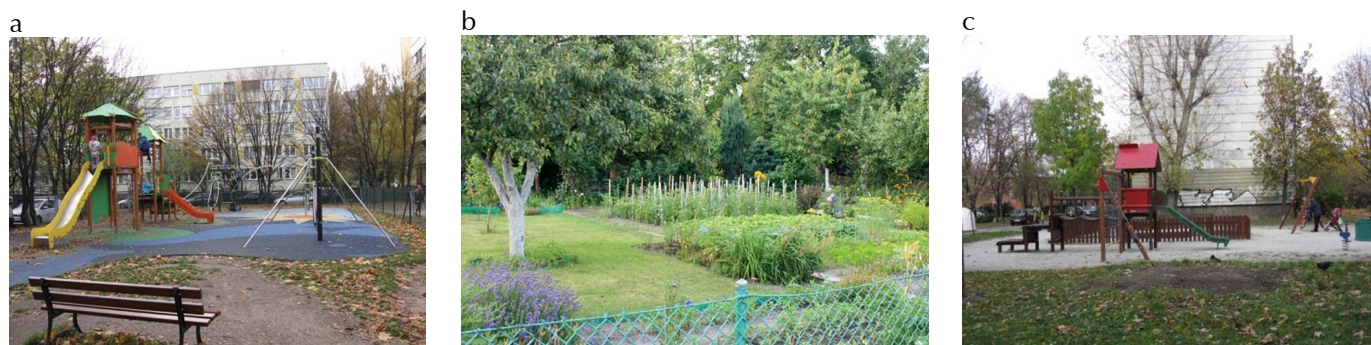


Fig. 2. Types of recreational areas in Szczepin: a – at educational facilities, b – allotment gardens, c – intrblock areas (photo by A. Podolska)

Ryc. 2. Rodzaje terenów rekreacyjnych na Szczepinie: a – przy obiekcie oświatowym, b – ROD, c – tereny międzyblokowe (fot. A. Podolska)

Rodzaje terenów rekreacyjnych zlokalizowanych na osiedlu Szczepin i stan ich zagospodarowania

Na terenie opracowania przyjęto następujący podział przestrzeni rekreacyjnych:

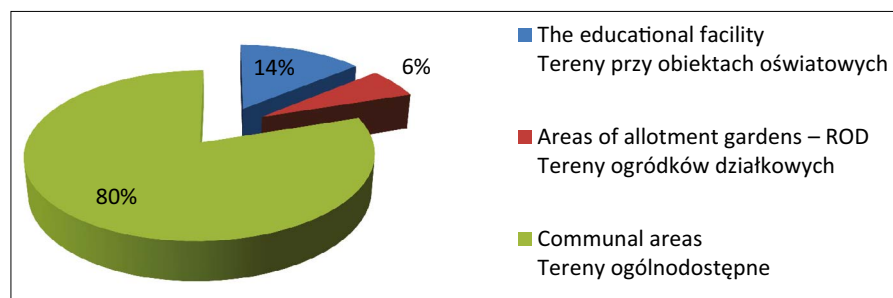
- tereny przy obiektach oświatowych – głównie tereny przy szkołach, zespołach szkół lub przedszkolach o ograniczonej dostępności (ryc. 2a);
- tereny ogródków działkowych – ROD (o ograniczonej dostępności) (ryc. 2b);
- tereny ogólnodostępne – przestrzenie międzyblokowe (ryc. 2c).

Przestrzenie rekreacyjne przy obiektach oświatowych często posiadają określony typ zagospodarowania zgodny z typem przeznaczenia obiektu: szkoły – boiska, zwykle place zabaw, przedszkola – place zabaw. Część z tych obiektów nie jest dostępna dla osób trzecich, inne umożliwiają korzystanie z terenu po godzinach urzędowania jednostki oświatowej.

Ogródki działkowe skupione są w północnej części osiedla i tworzą specyficzną przestrzeń rekreacyjną, dostępną wyłącznie dla zamkniętej grupy osób – właścicieli ROD i ich rodzin. Wchodzą natomiast w skład systemu zieleni miejskiej, co pozy-

Fig. 3. The percentage of different types of recreational areas in the estate (by A. Dul)

Ryc. 3. Udział procentowy poszczególnych rodzajów przestrzeni rekreacyjnych na osiedlu (opr. A. Dul)



tywnie wpływa na udział powierzchni biologicznie czynnych osiedla.

Tereny ogólnodostępne, międzyblokowe stanowią większość przestrzeni rekreacyjnej osiedla. Zawierają się w nich skwery, boiska sportowe, siłownie zewnętrzne czy place zabaw.

Poniższy wykres pokazuje udział procentowy poszczególnych rodzajów przestrzeni rekreacyjnych na osiedlu (ryc. 3).

W granicach osiedla Szczepin wyodrębniono 50 terenów rekreacyjnych. Dla wybranych 36 obiektów wykonano karty inwentaryzacyjne (ryc. 4), których zakres obejmował:

- układ funkcjonalno-przestrzenny: czytelność układu, podział na strefy, określenie udziału powierzchni biologicznie czynnej, czytelność granic, ukształtowanie terenu;
- małą architekturę: rodzaje urządzeń i stan zachowania;
- zieleń: przeważający gatunek, udział roślin niebezpiecznych

pod kątem zdrowia użytkowników, stan zachowania;

- użytkowników: strukturę wieku i płci; sposób użytkowania terenu przez poszczególne grupy;
- formy rekreacji: czynne i bierne;
- inne uwagi: dotyczące nawierzchni, zieleni, drobne sugestie i możliwości zmian, a także uwagi krytyczne.

Ponad połowa analizowanych przestrzeni posiada wyraźny podział na strefy funkcjonalne. Najbardziej czytelne są one przy obiektach oświatowych oraz na podwórkach i skwerach w obrębie ulic Inowrocławskiej, Ścinawskiej, Głogowskiej i Legnickiej. Spośród terenów ogólnodostępnych czytelny podział na strefy posiadają głównie przestrzenie, które wyremontowano w ostatnich 5 latach lub stanowią nową realizację. Układ funkcjonalny, który pojawia się w wielu miejscach, to wydzielona strefa placu zabaw i boisko sportowe do piłki nożnej i koszykówki wraz z małą architekturą. Podobny układ





Inventory chart – Karta inwentaryzacyjna obiektu				
1. Number of object – Numer obiektu	14	2. Location – Lokalizacja	ul. Kruszwicka, ul. Poznańska, ul. Stefana Czarnieckiego	
3. Photographic documentation Dokumentacja fotograficzna 	4. Spatial arrangement Układ przestrzenny	Zoning, zone entries to buildings separated by greenery, wooden picket fence and the mesh fence from the playground and recreational zones		
	4.1. Functional areas Strefy funkcjonalne	Podział na strefy, strefy wejść do budynków oddzielone zielenią, drewnianym płotkiem i ogrodzeniem z siatki od stref zabawy i placu zabaw		
	4.2. Surface – Powierzchnia	Biologically active Biologicznie czynna 0.45 ha	Paved Utwardzona 0.06 ha	Total Razem 0.51 ha
	4.3. Boundaries – Granice	The boundaries of the three parties formed buildings on the eastern side street Granice z trzech stron tworzą budynki, od strony wschodniej ulica		
	4.4. Landform Ukształtowanie terenu	Flat Płaskie		
	5. Small architecture Mała architektura	Leisure facilities: Elements playground: ladders, wooden house, grips and tires for climbing, swings, slide, sandbox fenced; concrete and wooden benches, metal and wooden benches; concrete ping pong table; goals; basketball basket; wooden fence Cleaning facilities: Metal garbage cans		
	5.1. Types of equipment Rodzaje urządzeń	Użytkowe: Elementy placu zabaw: drabinki, drewniany domek, uchwyty i opony do wspinaczki, huśtawki, zjeżdżalnia, ogrodzona piaskownica; betonowo-drewniane ławki, metalowo-drewniane ławki; betonowy stół do ping ponga; bramki; kosz do koszykówki; drewniany płotek Porządkowe: Metalowe śmietniki		
	5.2. State of preservation Stan zachowania	Good Dobry		
	5.3. Lighting Oświetlenie	Natural: Present for most of the day Artificial: None Naturalne: Obecne przez większość dnia Sztuczne: Brak		
	6. Greenery – Zielen	Norway maple <i>Acer platanoides</i>		
	6.1. Predominating species Gatunek przeważający	Klon pospolity <i>Acer platanoides</i>		
	6.2. Dangerous species Gatunek niebezpieczny	Wild privet <i>Ligustrum vulgare</i> , Common ivy <i>Hedera helix</i> Ligustr pospolity <i>Ligustrum vulgare</i> , Bluszcz pospolity <i>Hedera helix</i>		
	6.3. State of preservation Stan zachowania	Mostly good. Shrubs near the buildings need to be organized, initiatives of the users visible W większości dobry. Krzewy przy budynkach wymagają uporządkowania, widać inicjatywy użytkowników		
	7. Users – Użytkownicy	Children, adolescents, adults, elderly		
	7.1. The age structure Struktura wieku	Dzieci, młodzież, dorośli, osoby starsze		
	7.2. Way of usage Sposób użytkowania	Fun in the playground: climbing; swing; fun in the sand; sitting on the bench; child observation; the environment; conversations with others; football; playing with a dog Zabawy na placu zabaw: wspinanie; huśtanie; zabawy w piasku; siedzenie na ławce; obserwacja dziecka; otoczenia; rozmowy towarzyszące; gra w piłkę; zabawa z psem		
8. Other comments – Inne uwagi	9. The forms of recreation (land use) – Formy rekreacji (możliwe wykorzystywanie terenu)			
Paths around the area, at the entrances to the buildings, the rest formed by the users. The areas at the entrances to buildings are managed in by the residents, without a clear plan, a large variety of plants Ścieżki dookoła terenu, przy wejściach do budynków, reszta utworzona przez przedepty. Teren przy wejściach do budynków jest zagospodarowywany przez mieszkańców bez wyraźnego planu, duża różnorodność roślin	9.1. Active Czynna	Fun and games with the ball; running; playing in the playground; walking Gry i zabawy z piłką; bieganie; zabawy na placu zabaw; spacer		
	9.2. Passive Bierna	Observation of the environment and people playing; sitting on a bench Obserwacja otoczenia, osób grających; siedzenie na ławce		

Fig. 4. Example of inventory chart (by A. Dul)

Ryc. 4. Przykładowa karta inwentaryzacyjna (opr. A. Dul)

zabudowy oraz wyposażenie terenów śródblokowych mogą przyczynić się do dezorientacji w terenie, gdyż wszystko wygląda tak samo. Większość inwentaryzowanych terenów ma powierzchnię płaską (72%), tylko nieliczne posiadają ukształtowanie lekko zróżnicowane wynikające ze zlokalizowanego w centralnej lub innej części sztucznego wzniesienia.

W przestrzeniach rekreacyjnych zaobserwowano 6 różnych typów małej architektury. Są to elementy do siedzenia, urządzenia porządkowe (śmietniki), urządzenia sprzyjające czynnej rekreacji i elementy placów zabaw służące rekreacji dzieci. Tylko na dwóch z analizowanych obiektów nie występowały ławki. Wśród tych, które są, można rozróżnić różne materiały: najczęściej stosowana jest ławka metalowo-drewniana – w 21 miejscach odnotowano ich występowanie, niewiele mniej – 16 wykonano z betonu i drewna. Stan ich zwykle był dobry, wymagały jedynie czyszczenia, tylko w kilku wypadkach potrzebna jest całkowita ich wymiana. W 75% na obiektach znajdował się co najmniej jeden kosz na śmieci. Tylko w 15% nie zaobserwowano występowania tego elementu, co powodowało zostawianie śmieci w miejscu, w którym ktoś wcześniej przebywał. Innymi elementami małej architektury czy obiektami sportowymi, zapewniającymi czynną formę rekreacji, są kosze do koszykówki, betonowe stoły do ping ponga i boiska sportowe, najczęściej do piłki nożnej. Na 36

zinwentaryzowanych obiektach odnotowano 11 koszy, a także 8 stołów i boisk sportowych. W trzech przestrzeniach występują wszystkie wyżej wymienione elementy, dwa z nich to tereny przy obiektach oświatowych, jeden to obiekt ogólnodostępny. Na badanych terenach poza wymienioną małą architekturą występowały elementy przeznaczone do rekreacji dzieci. Aż w 15 miejscach zaobserwowano piaskownice, które często były ogrodzone niewysokim drewnianym płotkiem. Większość z nich była w dobrym stanie, kilka wymagało naprawy lub wymiany piasku. Innym często spotykanym urządzeniem zabawowym była zjeżdżalnia (13 obiektów), z reguły powiązana z drewnianym domkiem. Drewniane elementy do zabawy zwykle były utrzymane w lepszym stanie niż te same przyrządy wykonane z metalu. Domki rzadko stanowiły pojedynczy element, zazwyczaj były łączone z huśtawkami, elementami do wspinaczki, mostkami pomiędzy dwoma domkami, kilka z nich w całości wykonano z drewna, kilka z dodatkiem metalowych barierek. Kolorystyka domków to odcienie czerwieni, ciemny i jasny brąz oraz odcienie niebieskiego i fiolet. Układ elementów składowych jest do siebie bardzo podobny.

Oświetlenie sztuczne takie jak lampy, reflektory i inne źródła światła zlokalizowano w 16 przestrzeniach, w tym na 4 obiektach źródło światła obecne było na terenie tylko w granicach chodników i dojsć do

budynków. Większość terenów nie posiada oświetlenia, które mogłoby zapewnić bezpieczeństwo po zapadnięciu zmroku. Najprawdopodobniej wynika to z założenia administratora, że z tych terenów korzysta się jedynie za dnia, aby wieczorami nie zakłócać spokoju osobom mieszkającym w ich otoczeniu.

Osiedle Szczepin mimo bliskiej odległości od ścisłego centrum miasta odznacza się dużą ilością zieleni, która wkomponowana została w tereny rekreacyjne. Najczęściej występującym i przeważającym drzewem jest klon pospolity (*Acer platanoides*), który zaobserwowano w 22 obiektach. W 7 obiektach oprócz klonów występują inne gatunki, m.in. lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) (na 3 obiektach), kasztanowiec pospolity (*Aesculus hippocastanum*) i dąb szypułkowy (*Quercus robur*) (na 1 obiekcie), kasztanowiec czerwony (*Aesculus carnea*) (na 1 obiekcie), topola włoska (*Populus nigra 'italica'*) (na 1 obiekcie) i jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*) (na 1 obiekcie). Wśród występujących gatunków zinwentaryzowano również te, które mogłyby sprzyjać ewentualnej utracie zdrowia lub życia (szczególnie jest to istotne przy placach zabaw). W 22 miejscach stwierdzono obecność roślin niebezpiecznych, w tym w 5 miejscach odnotowano jednocześnie występowanie dwóch takich gatunków. Najczęściej stosowaną rośliną, którą uznano za stwarzającą zagrożenie, jest ligustr pospolity (*Ligustrum vulgare*) posiadający trujące

More than a half of the analyzed space has a clear division into functional zones. The most legible are the educational facilities, backyards and squares within the streets Inowrocławska, Ścinawska, Głogowska and Legnicka. Among the publically accessible areas a clear division into zones is mainly seen in the spaces which have been renovated over the period of the last 5 years or are the new investment areas. The functional system, which appears in many places, is a separated playground area and a sports field for football and basketball along with a small architecture. A very similar built-up area system and the same equipment in the interblock spaces may contribute to confusion in the area and disorientation, because everything looks very similar. Most of the inventoried area has a flat surface (72%), only a few sites have a slightly different form resulting from the artificial elevations localized there.

In the recreational areas there are 6 different types of small architecture. There are sitting facilities, cleaning ones (garbage cans), those favouring active recreation and playground facilities for children. Only two of the analyzed area have no benches to sit on. Different construction materials can be distinguished here: mostly commonly used is metal-wooden bench – they come in 21 locations, not much less common are those made of concrete and wood – they are in 16 locations. Their condition was generally good, they

only needed cleaning, but in some their total replacement was necessary. In 75% of the locations there is at least one trashcan. In only 15% there are no of them, which resulted in dropping litter on the ground. Other elements of small architecture or sports facilities, favouring active form of recreation are basketball baskets, concrete ping pong tables and sport fields, usually designed to play football. In the 36 inventoried sites we noticed 11 basketball baskets, 8 ping-pong tables and playing fields. In three of the areas there are all of the elements mentioned above, two of them accompany educational facilities, one of them is a public one. Apart from the above mentioned small architecture, there were also elements for children's recreation. The most common ones, occurring in as many as 15 places, were sandpits, which were often enclosed by low wooden picket fence. Most of them were in good condition, some of them require repair or replacement of sand. Another common leisure equipment element was the slide (13 objects), often combined with a wooden house. Wooden game components were usually maintained in better condition than the same type of equipment made of metal. Playhouses were rarely a single standing element, they were often combined with swings, climbing elements, bridges between the two houses, several of them entirely built of wood, with the addition of some metal railings. Colours of the houses varied in shades of red, dark

and light brown, and shades of blue and violet. The component layouts are very similar to each other.

Artificial lighting, such as lamps, headlights or other light sources located in 16 areas, but in 4 locations the source of light was present only along the sidewalks and access to the buildings. Most of the areas do not have lighting that could ensure security after dark, which most likely results from the assumption that these areas are designed for use during the day only, so as not to cause nuisance during the night to the people living in their surroundings.

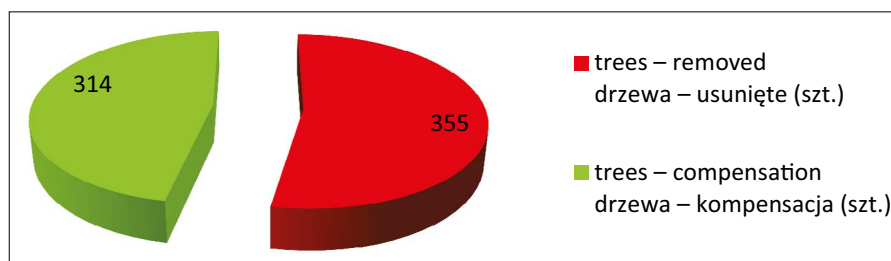
Szczepin despite its close proximity to the city center, has a lot of greenery, which was incorporated into its recreational areas. The most common and predominant tree species is the maple (*Acer platanoides*), which was observed in 22 areas. In 7 locations besides clones other species can be seen, among others the lime (*Tilia cordata*) (3 sites), horse chestnut (*Aesculus hippocastanum*) and English oak (*Quercus robur*) (in 1 location), red chestnut (*Aesculus carnea*) (in 1), the Lombardy poplar (*Populus nigra 'Italica'*) (in 1) and the European ash (*Fraxinus excelsior*) (in 1 location). Among the above mentioned species there were also inventoried those that could potentially lead to loss of life or health (which is especially important for playgrounds). The 22 sites revealed the presence of dangerous plants and 5 locations were found to have as many as two such species. The

czarne owoce, które przypominają wyglądem jagody. Rzadziej stosowano irgę Dammera (*Cotoneaster dammeri*) i berberys Thunberga (*Berberis thunbergii*), posiadające ciernie, które w przypadku próby chwytania lub zrywania gałązek mogą wbić się i uszkodzić skórę. Innymi niebezpiecznymi roślinami, które zauważono, są róża pomarszczona (*Rosa rugosa*) o pędach gęsto pokrytych kolcami i berberys wiązkowy (*Berberis aggregata*).

Analizując internetową mapę zieleni dostępną w Systemie Informacji Przestrzennej Wrocławia, można dowiedzieć się o nasadzeniach kompensacyjnych, planie wieloletnich nasadzeń (ryc. 6) oraz innych działaniach związanych z zielenią na terenie miasta. Na podstawie danych ze strony <http://gis.um.wroc.pl> (stan na dzień 23.08.2016 r.) można również przeanalizować zmiany w strukturze zieleni osiedla. Dowiadujemy się z nich, że do 2016 r. planowana jest wycinka 355 drzew i dosadzenie kompensacyjne 314 (ryc. 5). Łącznie planem wycinki objętych jest 61 działek (ryc. 5). W wielu miejscach wycinka lub/i kompensacja zostały już wykonane, w innych odbędzie się to w przyszłości. Porównując z rokiem ubiegłym, takim planem objętych było blisko połowa mniej działek (32). Ponadto do wycinki wytypowano tylko 126 drzew, a w ramach kompensacji zaplanowano dosadzenie 162.

Fig. 5. Changes in the structure of the greenery in Szczepin (61 plots) – 2016. Elaboration based on <http://gis.um.wroc.pl/imap/?gpmmap=gp9>, dostępność danych: 23.08.2016

Ryc. 5. Zmiany w strukturze zieleni osiedla (61 działek) – 2016 r. Opracowanie na podstawie <http://gis.um.wroc.pl/imap/?gpmmap=gp9>, dostępność danych: 23.08.2016 r.



Wyliczając „współczynnik drzew” (liczba drzew kompensacyjnych lub usuniętych podzielona przez liczbę działek), możemy porównać dane, jak rozkładają się one na 1 działkę w przeciągu dwóch lat. Współczynniki te rozkładają się kolejno: rok 2015 – nasadzenia kompensacyjne 5,06 i wycinki 3,94, rok 2016 – nasadzenia kompensacyjne 5,15 i wycinki 5,82. Wśród planowanych nasadzeń wynik zwiększył się o 43 sztuki drzew (w tym dodano 3 nowe lokalizacje). Łącznie oznacza to 203 sztuki nowych nasadzeń, niestety wiąże się to również ze

znaczną wycinką drzew istniejących w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Analiza użytkowników i preferowane przez nich formy rekreacji

Osiedle Szczepin to miejsce zamieszkania osób w różnym wieku, w związku z czym preferowane są różne formy rekreacji, zaspokajające potrzeby szerokiego grona odbiorców, również różnej płci (tab. 1).

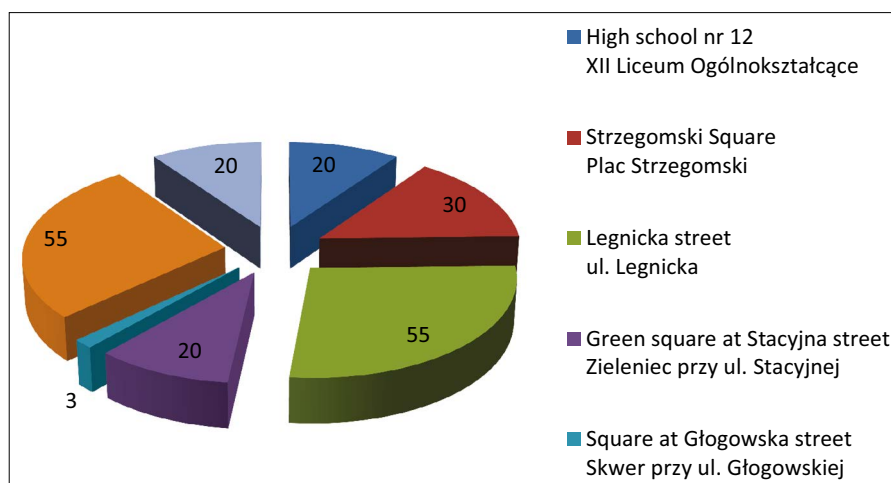


Fig. 6. Planned planting of trees (the number of items) at individual locations. Elaboration based on <http://gis.um.wroc.pl/imap/?gpmmap=gp9>, dostępność danych: 23.08.2016

Ryc. 6. Planowane nasadzenia drzew (szt.) w poszczególnych lokalizacjach. Opracowanie na podstawie <http://gis.um.wroc.pl/imap/?gpmmap=gp9>, dostępność danych: 23.08.2016 r.

most widely occurring plant, which is considered dangerous, is the common privet (*Ligustrum vulgare*) having poisonous black fruit that look similar to berries. Less frequently occurring is the Dammer cotoneaster (*Cotoneaster dammeri*) and the barberry (*Berberis thunbergii*) having thorns that can damage the skin if you try to grab at their twigs. Other dangerous plants, which are observed in the areas are the wrinkled rose (*Rosa rugosa*) of stems densely covered with thorns and the bundle pipe barberry (*Berberis aggregata*).

Analyzing the web greenery map, which is available at the Geographic Information System of Wrocław, it is possible to find out which green areas are designed for compensatory plantings (Fig. 6), as well as about the previous and future investments. According to the data from the web page <http://gis.um.wroc.pl> (from 23.08.2016) you can analyze the changes in the structure of greenery within the area under study. We find that until 2016 cutting down of 355 trees and compensatory planting of 314 are being planned (Fig. 5). In total the cutting down includes 61 plots of land (Fig. 5). In many places the clearance and/or compensation have already been made, in some areas they will be carried out in the future. Compared with the last year this plan covered half less of the plots of land (32) and only 126 trees were supposed to be cut down and in return replanting of 162 was planned.

Table 1. The needs and forms of recreation of different age groups

Tabela 1. Potrzeby i formy rekreacji w grupach wiekowych

User age Wiek użytkownika	Needs Potrzeby	Forms of recreation Formy rekreacji	Arrangement proposal Propozycja aranżacji
Preschool children Dzieci w wieku przedszkolnym	maximum freedom, flexibility and choice maksimum swobody, dowolność i możliwość wyboru	construction and thematic games, role playing zabawy konstrukcyjne, tematyczne, gry i zabawy w role	adventure games, interiors, hideways, mazes zabawy przygodowe, wnętrza, kryjówki, labirynty
Younger School-agechildren Dzieci w wieku szkolnym młodszym	greater autonomy and independence of the child, creativity większa samodzielność i niezależność dziecka, kreatywność	creative and educational games, movement, games with rules zabawy twórcze, dydaktyczne, ruchowe, gry z regułami	playing with sound, open space, playground zabawy z dźwiękiem, na wolnej przestrzeni, plac zabaw
Older school-agechildren Dzieci w wieku szkolnym starszym	self-expression, untypical forms of activity, formation of belonging to social groups autoekspresja, nietypowe formy aktywności, formowanie przynależności do grup społecznych	social and sports games, fun combined with hobbies, outdoor creativity gry sportowe, towarzyskie, zabawa połączona z hobby, tworzenie plenerowe	outdoor gym, educational trail, climbing facilities siłownia na powietrzu, ścieżka dydaktyczna, ogród wspinaczkowy
Adults Dorośli	family recreation, individual recreation, combining recreation and duties rekreacja rodzinna, rekreacja samodzielna, łączenie rekreacji i obowiązków	social activity, team or individual games, recreation „by the way” (eg. walking the dog) aktywność towarzyska, gry zespołowe lub samotne, rekreacja „przy okazji” (np. spacer z psem)	outdoor gym, outdoor space for meetings, walking paths, bike paths siłownia na powietrzu, miejsce do spotkań, ciągi spacerowe, ścieżki rowerowe
Elderly people Osoby starsze	task forms, participation in social life, passiverecreation formy zadaniowe, współuczestnictwo w życiu społecznym, rekreacja bierna	table games, a social activity, task oriented recreation gry stolikowe, aktywność towarzyska, rekreacja „zadaniowa”	allotment gardens, outdoor chess, walking paths with benches ogródki działkowe, szachy plenerowe ciągi piesze wraz z ławkami

Elaboration based on: Czalczyńska-Podolska [2007/2009, p. 87–93]

Opracowane na podstawie: Czalczyńska-Podolska [2007/2009, s. 87–93]

Impressum (please underline the answer) / **Metryczka** (proszę odpowiedź podkreślić)

Sex / Płeć

Woman / Kobieta

Man / Mężczyzna

Age / Wiek

Below/ poniżej 18

18–25 yr / lat

26-35 yr / lat

36–45yr / lat

46–60 yr / lat

above / powyżej 60 yr/lat

Education

Primary / podst.

secondary / średnie

higher/ wyższe

learn/study / uczyć się/studiuje

1. How much time do you spend you in the open air within the estate Szczepin? / Jaką ilość czasu spędza Pani/Pan na świeżym powietrzu w granicach osiedla Szczepin?

mark with a cross / zaznacz krzyżykiem

	below / poniżej 1 h	1-2	3-4	5-6	7-8	9 and more / i więcej
Monday to Friday / od pn do pt						
Saturday / soboty						
Sunday / niedziele						

2. What form of recreation you prefer? please underline the answer / Jaką formę rekreacji Pani/Pan preferuje? Proszę podkreślić

PASSIVE / BIERNĄ

ACTIVE / CZYNNĄ

3. What forms of passive recreation and how often you use? Mark with a cross / Z jakich form biernej rekreacji i jak często Pani/Pan korzysta?

Zaznacz krzyżykiem

	once a week / raz w tyg.	a few times a week / kilka razy w tyg.	once a month / raz w mies.	a few times a month / kilka razy w mies.	never / nigdy
sitting on the bench / siedzenie na ławce					
reading books / czytanie książek					
observation of the environment / obserwacja otoczenia					
chat with friends / rozmowy ze znajomymi					
sunbathing / opalanie					
other / inne					

4. What forms of active recreation and how often you use? Mark with a cross / Z jakich form czynnej rekreacji i jak często Pani/Pan korzysta?

Zaznacz krzyżykiem

	once a week / raz w tyg.	a few times a week / kilka razy w tyg.	once a month / raz w mies.	a few times a month / kilka razy w mies.	never / nigdy
cycling / jazda na rowerze					
running jogging / bieganie, jogging					
team games / gry zespołowe					
playing / zabawy					
walk / spacer					
other / inne					

5. Is near your place of residence are grounds for or conducive to recreation? Mark with a cross / Czy w pobliżu Pani/Pana miejsca zamieszkania znajdują się tereny przeznaczone lub sprzyjające rekreacji? Zaznacz krzyżykiem

yes / tak		there are no such areas / nie ma takich terenów	
yes, but only passive recreation / tak, ale tylko do rekreacji biernej		I do not know / nie wiem	
yes, but only active recreation / tak, ale tylko do rekreacji czynnej			

6. If your answer to the previous question in the affirmative – whether you use these areas? Please underline the answer / Jeżeli odpowiedziała Pani/Pan na poprzednie pytanie twierdząco – czy korzysta Pani/Pan z tych terenów? Proszę podkreślić

YES / TAK

NO / NIE

7. If your answer to the previous question in the affirmative – how you use these areas? / Jeżeli odpowiedział(a) Pani/Pan na poprzednie pytanie twierdząco – w jaki sposób korzysta Pani/Pan z tych terenów?

.....

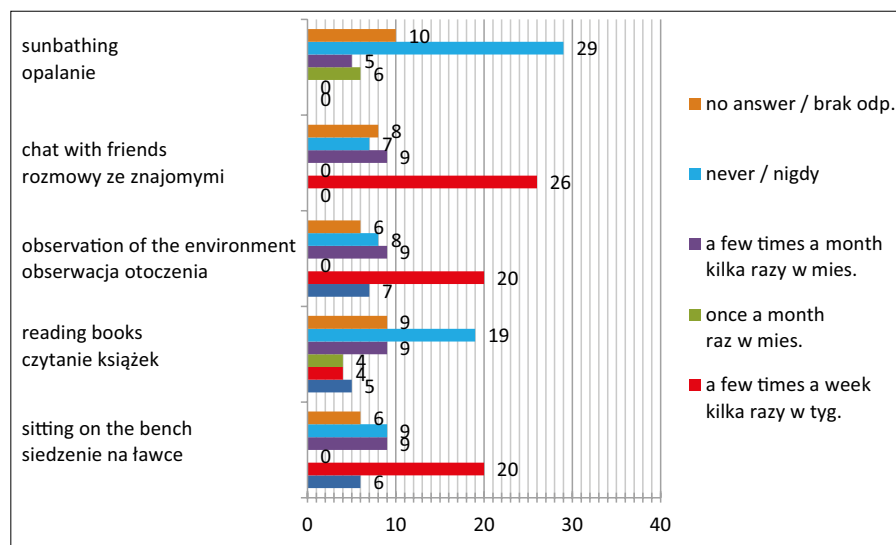
Thank you for complete the questionnaire / Dziękuję za wypełnienie ankiety

Fig. 7. A model questionnaire with a social enquiry questions (elaboration by A. Dul)

Ryc. 7. Wzór ankiety z pytaniami pomocniczymi do wywiadu środowiskowego (opr. A. Dul)

Fig. 8. Forms of passive recreation referred by the residents of the estate (elaboration by A. Dul)

Ryc. 8. Preferowane wśród mieszkańców osiedla formy rekreacji biernej (opr. A. Dul)



Calculating the “tree ratio” (the number of trees compensating or removed divided by the number of plots) as they are distributed on 1 plot within two years. These ratios are distributed as follows: 2015 – compensatory plantings 5.06 and cuttings 3.94, 2016 – compensatory plantings 5.15 and cuttings 5.82. Among the planned plantings the result has increased by 43 trees (with 3 new locations added). In total, this means 203 new plantings, but this also means cutting down the existing trees in comparison with the previous year.

Analysis of the users and their preferred form of recreation

Szczepin is a place of residence people of all ages, and therefore various forms of recreation are preferred, to fulfill the needs of the general public (Tab. 1).

To visualize recreational needs for specific social groups a survey was carried out among the residents of the estate (Fig. 7). It contained a questionnaire with 7 questions, 6 closed ones and 1 open, allowing for a broader comment.

50 people took part in the interview, including 28 women and 22 men. In their responses most of the people (62%) preferred active recreation.

The interviewees were over 18 years old. The largest group were people aged between 26–35 (30%), surpassing by 2% the group of people above 60 years of age. Most people had a higher university education. The time spent by them in the open air within the boundaries of the study area was 1–2 hours a day, both during the week and free days.

In the closed question with suggested answers for passive recreation forms the most frequently selected option was talking with friends (52%), sitting on a bench (40%) and observation environment with the same result (40%) (Fig. 8). All of the selected

answers can complement each other as well as favour further formation of these behaviors.

With regard to active recreation, the most common answer was walking several times a week (50%) and enplaying (30%) (Fig. 9).

Most of the people participating in the interview are satisfied with the current number of recreational areas and way of their management, even though they do not fully comply with the before mentioned needs and forms of recreation adopted by among others M. Czałczyńska-Podolską. The vast majority of playgrounds is administered by a housing co-operative

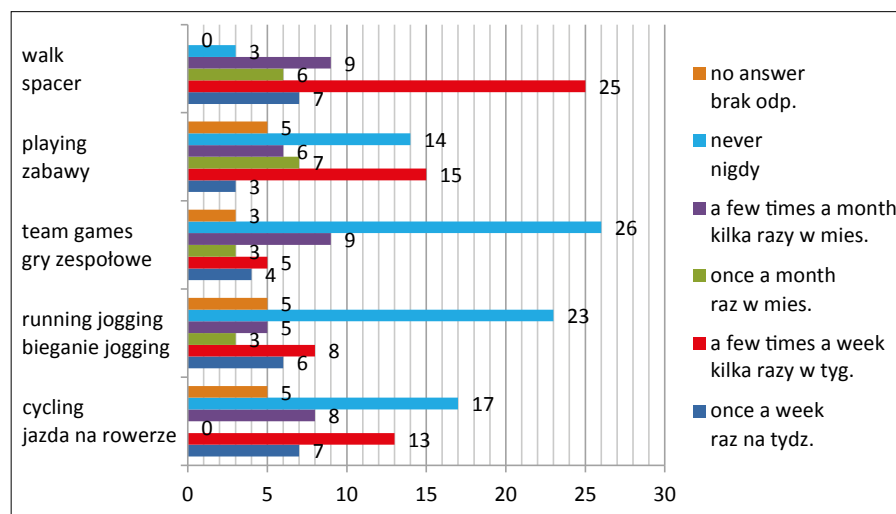


Fig. 9. Active forms of recreation preferred by the residents of the estate (elaboration by A. Dul)

Ryc. 9. Preferowane wśród mieszkańców osiedla formy rekreacji czynnej (opr. A. Dul)

Do zobrazowania potrzeb rekreacji konkretnych grup społecznych przeprowadzony został wywiad środowiskowy wśród mieszkańców osiedla (ryc. 7). Pomocna przy tym okazała się autorska ankieta zawierająca 7 pytań, 6 zamkniętych i 1 otwarte, pozwalające na szerszą wypowiedź.

W wywiadzie wzięło udział 50 osób, w tym 28 kobiet i 22 mężczyzn. W odpowiedzi większość osób (62%) preferowała rekreację czynną.

Osoby pytane miały powyżej 18 lat, a największą grupę stanowiły osoby z przedziału wiekowego 26–35 lat (30%), wyprzedzając o 2% grupę osób powyżej 60. roku życia. Większość osób posiadała wykształcenie wyższe. Czas spędzany przez nich na świeżym powietrzu w granicach osiedla wynosił zwykle 1–2 godziny dziennie zarówno podczas tygodnia, jak i dni wolnych.

W pytaniu zamkniętym, w którym zaproponowano formy rekreacji biernej, najczęściej wybieraną opcją była rozmowa ze znajomymi (52%), siedzenie na ławce (40%) oraz z takim samym wynikiem (40%) pojawiała się obserwacja otoczenia (ryc. 8). Wszystkie z wybranych odpowiedzi mogą się wzajemnie uzupełniać, a także sprzyjać wzajemnemu powstawaniu tych zachowań.

Odnosnie rekreacji czynnej najczęściej udzielaną odpowiedzią był spacer kilka razy w tygodniu (50%) i zabawy (30%) (ryc. 9).

Większość osób biorących udział w wywiadzie jest zadowolona

z obecnej liczby terenów rekreacyjnych i sposobu ich zagospodarowania, mimo że nie odpowiadają one w pełni wymienionym wcześniej potrzebom i formom rekreacji przyjętych m.in. przez M. Czałczyńską-Podolską. Zdecydowana większość placów zabaw jest administrowana przez spółdzielnię mieszkaniową i została w dużej mierze wyposażona w ciągu ostatnich 5 lat w nowe urządzenia zabawowe (plac zabaw, boisko sportowe). Jednak z obserwacji autorek wynika, że najbardziej oblegane place zabaw są zlokalizowane przy 2 szkołach podstawowych nr 18 i 46, których nowe zagospodarowanie (oddane do użytku w 2015 r.) w większym stopniu sprzyja kreatywnej zabawie dzieci. Chęć tworzenia na osiedlu nowych terenów rekreacyjnych została również zauważona poprzez organizowane ostatnio akcje społeczne – zbieranie podpisów pod projektem obywatelskim nr 360 pn. *Serce Szczepina dla każdego* (dzieci, seniorów i czworonogów) z historią w tle, który miałby być zrealizowany na skwerze św. o. Damiana de Veuster między ul. Młodych Techników, Zachodnią i Inowrocławską.

Zamieszczając pytanie otwarte w ankiecie, autorki chciały otrzymać dodatkowe informacje, ponieważ forma takiego pytania nie narzuca konkretnych odpowiedzi. Wynikiem były odpowiedzi, które nie pojawiały się w poprzednich pytaniach, natomiast te które się pojawiły, często miały rozbudowaną formę. Przykładowo, odpowiedź zabawy została tutaj

rozszerzona i sprecyzowana jako zabawa z dzieckiem, gry zespołowe zostały skonkretyzowane jako: piłka nożna, siatkówka, tenis ziemny. Spacer rozbudowano o miejsce (spacer po osiedlu) i towarzystwo (spacer z psem), siedzenie na ławce też zyskało bliższą lokalizację (siedzenie na ławce przed blokiem). Niektóre opcje wcześniej występujące wspólnie zostały podzielone i jedną z nich powiązано z inną formą rekreacji (jogging połączony z fitnesssem). Zyskano również zupełnie nowe odpowiedzi: nordic walking oraz siedzenie na trawie. Uczestnicy mieli w tym pytaniu dowolność odpowiedzi, można było wymienić jedną lub więcej rzeczy, najwięcej osób (14) wskazało zabawy z dzieckiem.

Porównując zebrane dane, dzieląc je ze względu na płeć, można zauważyć, że pewne zachowania pojawiają się w bardzo zbliżonych wartościach (np. siedzenie na ławce, obserwacja otoczenia, rozmowy ze znajomymi). Jednocześnie są to też najczęściej wybierane formy rekreacji biernej.

Rekreacja czynna zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn to przede wszystkim spacer. Znaczną różnicę w wyborze rekreacji można zauważyć przy opcji zabawy, którą kobiety zaznaczały częściej niż mężczyźni. Może to być związane z pełnioną opieką nad dzieckiem na placu zabaw.

and has been to a large extent over the last 5 years provided with new games equipment (playground, sports field). However, authors find that the most crowded playgrounds are those located beside 2 primary schools number 18 and 46, where the new facilities (in operation since 2015) are more conducive to children's creative games and developing their passion for creative fun. The desire to create on new recreation areas in the estate has also been manifested by the recently organized social activities – collecting signatures for a civic project number 360 under the name *Heart of Szczepin for everyone* (children, seniors and pets) with history in the background, which is supposed to be carried out at the square of St. o. Damian de Veuster in between Młodych Techników, Zachodnia and Inowrocławska streets.

The authors included the open question in the survey in order to receive additional information, as the form of such questions does not dictate specific responses and allows for obtaining additional data. The resulting responses differed from the ones in the preceding questions, and those which appeared similar had an extended and developed form. For example, the response "playing" here was expanded and specified as a playing with the child, team games were strictly specified as: football, volleyball, tennis. The notion of a walk was extended by the place (e.g. around the block) and the company (walking with the

dog), sitting on a bench also gained a precise location (sitting on a bench in front of the block). Other options occurring together before were now divided, and one of them e.g. was connected with a different form of recreation (jogging associated with fitness). Hence, completely new answers were sometimes obtained: Nordic walking and sitting on the grass. At this question the participants had a complete freedom of answer, they could mention one or more of the things, most people (14) indicated playing with child.

When comparing the collected data and dividing them with regard to the sex of the participants it can be found that certain behaviors appear at very similar values (eg. sitting on a bench, watching the environment, chatting with friends.) At the same time they are also the most frequently selected forms passive recreation.

When it comes to active recreation both among men and women it is walking in the first place. A considerable difference in the choice of recreation can be seen at the option of playing, which was indicated more often by women than men. This may be related to the child care and playing with them in the playground.

Summary

The residential estate of Szczepin despite its rich history, is now in 90% a housing estate constructed from prefabricated concrete panels,

almost entirely rebuilt after the war in the 70s according to the architect J. Molicki's design project. The layout of the buildings mostly creates systems that are fully or partially enclosed with a separated central interior of recreational designation – made up of a playground and multifunctional playing field (football and basketball) with small architecture that of benches and dustbins. The interblock areas in addition are densely filled with low, medium and high greenery, which significantly improves the microclimate of the site and encourages spending free time in the immediate surroundings the place of residence. The estate is inhabited by people of a wide age group (from infants to senior citizens) and the estate recreational areas are arranged accordingly so that everyone regardless of the age could find for themselves an appropriately designed place. And although the district has only 2 modern playgrounds and a sports complex (MOSiR) and is managed in a uniform way, in the evaluation of the residents the recreation possibilities the area offers meet the resident's expectations and needs providing a wide range of options in terms of both active and passive recreation.

Anna Podolska, Aleksandra Dul

Institute of Landscape Architecture
University of Environmental and Life Sciences
in Wrocław

Podsumowanie

Osiedle Szczepin mimo bogatej historii to w 90% osiedle z „wielkiej płyty”, odbudowane niemal w całości po zniszczeniach wojennych w latach 70. XX w. według projektu arch. J. Molickiego. Rozmieszczenie zabudowy tworzy przeważnie układy całkowicie lub częściowo zamknięte z wydzielonym pośrodku wnętrzem o przeznaczeniu rekreacyjnym – złożone z placu zabaw i boiska wielofunkcyjnego (do piłki nożnej i koszykówki) wraz z małą architekturą, taką jak ławki i śmietniki. Teren międzyblokowy ponadto gęsto obsadzony jest zielenią niską, średnią i wysoką, która w znaczny sposób poprawia mikroklimat osiedla i zachęca do spędzania wolnego czasu w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania. Osiedle zamieszkują osoby w szerokim przedziale wiekowym (od niemowlaków po seniorów) i w taki też sposób aranżowane są na osiedlu tereny rekreacyjne, aby każdy niezależnie od wieku mógł znaleźć dla siebie odpowiednio urządzone miejsce. Zagospodarowanie osiedla jest dość jednostajnie urządzone, składa się ono tylko z 2 nowoczesnych placów przyszkolnych oraz kompleksu sportowego MOSiR. Mimo to w ocenie mieszkańców oferowane możliwości rekreacji spełniają ich oczekiwania i pozwalają w szerokim zakresie realizować się pod kątem zarówno aktywnego, jak i biernego odpoczynku.

Anna Podolska, Aleksandra Dul

Instytut Architektury Krajobrazu
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Literature - Literatura

1. Antkowiak Z., 1973. Stare i nowe osiedla Wrocławia, Wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, 209–216.
2. Czajczyńska-Podolska M., 2007/2009. Potrzeby rekreacyjne różnych grup wiekowych-wytyczne dla tworzenia ogrodów zabaw i rekreacji [w:] Drozdek M.E. (red. nauk.), Zieleni Miast i Wsi współczesna i zabytkowa, Tom 2. Tereny zabaw i odpoczynku dla osób w każdym wieku, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie, Sulechów, 87–94.
3. Dankowska E., Baranowski T., 2007/2009. Tereny odpoczynku dla osób w naszym wieku i naszej kondycji [w:] Drozdek M. E. (red. nauk.), Zieleni Miast i Wsi współczesna i zabytkowa, Tom 2. Tereny zabaw i odpoczynku dla osób w każdym wieku, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie, Sulechów, 103–104.
4. Derek M., 2014. Miejska przestrzeń czasu wolnego. [w:] Madurowicz M. (red.), Kształtowanie współczesnej przestrzeni miejskiej, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 210–217.
5. Gabiś A., 2011. „Niejako w cieniu...” – powojenna zabudowa Przedmieścia Mikołajskiego [w:] Okólska H. (red. nauk.), Przedmieście Mikołajskie we Wrocławiu, Wydawnictwo GAJT, Wrocław, 209–217.
6. Górka M., 2011. Osiedle Szczepin Theo Effenbergera [w:] Okólska H. (red. nauk.), Przedmieście Mikołajskie we Wrocławiu, Wydawnictwo GAJT, Wrocław 2011, 88–92.

7. Jakóbczyk-Gryszkiewicz J., 2012. Wybrane zagadnienia z historii budowy miast kręgu kultury europejskiej [w:] Liszewski S. (red.), Geografia urbanistyczna, Wydaw. PWN, Warszawa, 87–105.
8. Kwilecka M., Brożek Z., 2007. Bezpośrednie funkcje rekreacji. Wydawnictwo ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa, 29.
9. Lis A., 2011. Struktura przestrzena i społeczna terenów rekreacyjnych w osiedlach mieszkaniowych Wrocławia z lat 70.–80. ubiegłego stulecia. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.
10. Majdecka-Strzeżek A., 2009. Ogrody zabaw [w:] Zieleni miejska, nr 10, 46–47.
11. Tyszkiewicz J., 2011. Historia Przedmieścia Mikołajskiego po II wojnie światowej. [w:] Okólska H. (red. nauk.), Przedmieście Mikołajskie we Wrocławiu, Wydawnictwo GAJT, Wrocław, 196–200.
12. Ujma-Wąsowicz K., 2007. Otwarte tereny aktywnej rekreacji na obszarach zurbanizowanych. Cele i kierunki rozwoju. Czasopismo techniczne A z. 1-A; 169–174, https://suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i1/i4/i6/r146/UjmaWasowiczK_OtwarteTereny.pdf
13. Zabłocka-Kos A., 2011. Przedmieście Mikołajskie w XIX i XX wieku na tle innych przemieść wrocławskich [w:] Okólska H. (red. nauk.), Przedmieście Mikołajskie we Wrocławiu, Wydawnictwo GAJT, Wrocław, 10–17.
14. <http://gis.um.wroc.pl/>

Badania przedstawione w artykule zostały wykonane na potrzeby pracy dyplomowej aut. A. Dul, prowadzonej pod kier. dr inż. A. Podolskiej.